

DERGİSİ **Kadın**

10

Birleşik Taşımacılık Çalışanları Sendikası
United Trade Union Of Transport Employees

*Emeğimiz,
Bedenimiz,
Kimliğimiz Bizim*

*Mücadelede Kararlı,
Özgürlükte Israrcıyız*

Yaşasın 8 Mart

İÇİNDEKİLER

1	Merhaba Nurhan KARADAĞ	Deprem Bölgesinde Kadınlar Sevim ALAGÖZ	21
2	Katliamdan Hak Arayışına 8 Mart Ezgi Selin ÜLKÜ	Başarılı Bir Kadın Hikayesi HYPATIA Sümeyye YILDIZ	25
4	8 Mart... Tiyatro... Kadın... Ayşen DÖNMEZ	Mülteci Kadınlar Ezgi BALTALI	27
8	Sendikalarda Kadınlar Ayten KOÇ	Karma Eğitim Feray AYTEKİN	30
11	Kadın İstihdamının Arttırılması Deniz ÖZKARA	Kitap Önerileri Sümeyye YILDIZ	32
15	Nöbetli Çalışma Sistemi Özlem KELEŞ	Film Önerileri Seher AKSEL Sümeyye YILDIZ	33
19	Kamuda Özelleştirme		

Nurhan KARADAĞ

Merkez Kadın Sekreteri

Hepinize selamlar kız kardeşlerim,

Bizden ve hayattan yazıların yer aldığı yeni derгимizle sizlerle buluşuyoruz.

2-3 Aralık 2023 tarihlerinde yaptığımız Olağan Genel Kurulumuzla devraldığımız bayrakla önümüzdeki 3 yılda biz kadınların haklarını koruyup büyötmeye çalıştığımız, yenilerini kattığımız, hukuksuzluklar karşısında mücadele ettiğimiz, haksızlıklar karşısında sesimizi yükselttiğimiz, birbirimizle dayanıştığımız, sorunlarımızı çözmek için elele verdiğimiz bir süreci hep birlikte yürüyeceğimize inanıyorum.

Biliyoruz ki yaşadığımız sorunların çoğunluğu bu ataerkil toplumda kadın olduğumuz içindir ve bu sorunların çözümü ancak biz kadınların mücadelesiyle olacaktır.

Depremlerin üzerinden bir yıl geçmesine rağmen barınma, yiyecek ve giyecek gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında sorunlar devam ederken, kadınların tuvalet, ped, hijyen malzemesi, bedenlerine uygun iç çamaşırının ve özel alanlarının olmaması başta olmak üzere büyük eksiklikler hala giderilememiştir. Depremle birlikte çalışan kadınların emeği iyice değersizleştirilirken kadın yevmiyesi diye bir kavram uydurularak kadınlar en düşük ücretle çalışmak zorunda bırakıldı.

Kadına yönelik şiddetin azalmak bir yana her geçen gün artmasını, ciddi hiçbir olumlu

adım atılmamasını kaygıyla izlemekteyiz. Son 15 yılda kadın cinayetlerinin azaldığı tek yıl İstanbul Sözleşmesinin imzalandığı 2011 yılıdır. Devletin yükümlölüklerini etkin bir biçimde yerine getirmesinde yaşanan sorunlar bir yana İstanbul Sözleşmesinden çekilme kararı verilmesi ile 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un tüm eksikliklerine rağmen etkin bir şekilde uygulanması daha da önem kazanmıştır.

Biz kamuda çalışan kadınlar olarak, toplumda yaşanan sorunlar bizleri de yakından etkilerken işyerlerimizdeki cinsiyet ayrımcılığı; eğitimde, iş bölümünde, ücretlendirmede, terfi almada, yaptığımız işle değil, cinsiyet temelinde işleme tabi tutulmak gibi pek çok sorunla karşı karşıyayız.

Tüm olumsuzluklara rağmen biz kadınlar gelecek günlerin daha güzel olacağı umudumuzu yitirmiyoruz. Savaşsız, sömürsüz, eşit bir dünya özlemimizle yaşamın tüm alanlarında dayanışmayı büyötmek, 8 Mart'ta meydanlarda bir arada olmak dileğiyle...

2023 yılında DHMİ'de taşeron işçi olarak çalışırken evli olduğu erkek tarafından öldürölen Gamze Poyraz'ı ve erkekler tarafından katledilen tüm kadınları saygıyla anıyoruz.

KATLIAMDAN HAK ARAYISINA

8 MART

EZGİ Selin ÜLKÜ

Havacılık Şube Üyesi

8 Mart'ın tarihine ve Kadınlar Günü olarak kabul edilmesinde birçok olayın etkisi olduğunu görürüz. Bunlardan ilki Şubat 1909'da New York'ta Amerikan Sosyalist Partisi'nin düzenlediği, Ulusal Kadınlar Günü adıyla yapılan etkinlik. Tek seferlik düzenlenen bu etkinlikten bir yıl sonra Ağustos 1910'da gerçekleşen Sosyalist Enternasyonal Kadınlar Kongresi'nde Clara Zetkin her yıl düzenlenecek bir "Kadınlar Günü" önerisinde bulunuyor. Ancak herhangi bir tarih ortaya konulmamıştı.

19 Mart 1911'de Avrupa'nın değişik kentlerinde, bir milyondan fazla kişinin katılımıyla ilk "Uluslararası Kadınlar Günü" düzenleniyor. Yapılan eylemlerde Paris komünü kayıplarını anan, iş yerlerindeki cinsiyet ayrımcılığını eleştiren, seçme seçilme hakkı talep eden pankartlar kullanılıyor.

Bu eylemlerden bir hafta sonra 25 Mart 1911'de New York'ta bir gömlek fabrikasında çıkan yangında çoğu göçmen olan 129'u kadın, 146 işçi yaşamını yitiriyor. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Kadınlar Günü'nün modern anlamda kutlanmasında bu olayın etkili olduğunu söylüyor ancak o yıllarda yapılan Kadınlar Günü etkinliklerinin ya da eylemlerinin bu vahim olayla bir bağlantısına dair kaynaklarda bir kayıt bulunmuyor. Aynı şekilde 8 Mart

1857’de bir fabrikada yapılan eylemden ve burada çıkan yangından dolayı 8 Mart’ın tarihinin belirlendiği söylenmekle birlikte araştırmacılar o tarihte yapılan bir eylem ya da yangın kaydına da ulaşamıyor.

Avrupa’da genellikle Şubat sonu ya da Mart başında düzenlenen Kadınlar Günü, Amerika’da Şubat ayının son pazar günü düzenleniyor. Rusya’da ise ilk defa 1913 yılında Şubat ayının son cumartesi günü düzenleniyor.

Çarlık Rusya’sında tekstil işçisi kadınlar devam etmekte olan savaşa ve savaşın yarattığı koşullara ve yoksulluğa karşı 8 Mart 1917’de (Julyen takvimine göre 23 Şubat) “Ekmek ve Barış” talebiyle bir yürüyüş gerçekleştiriyorlar. Yürüyüş diğer insanların katılımıyla büyüyor ve bir hafta sonra Çar tahttan feragat ediyor ve “Şubat Devrimi” yaşanıyor. Sovyetler Birliği, Şubat Devrimi’ni hazırlayan bu günün her sene Kadınlar Günü olarak kutlanması kararını alıyor.

1967 yılından sonra ikinci dalga feministler de 8 Mart’ı Emekçi Kadınlar Günü olarak benimsiyor. Bu tarihten sonra yaygınlaşıyor ve 1975 yılında Birleşmiş Milletler 8 Mart’ı “Uluslararası Kadınlar Günü” olarak kutlamaya başlıyor. 1977 yılında ise üye ülkelerini resmi bayram ilan etmeye davet ediyor.

Ülkemizde ise 8 Mart’ın resmi tatil olması çağrısı pek çok kadın örgütü ile birlikte

Konfederasyonumuz KESK tarafından alanlarda haykırılırken, çeşitli tarihlerde Meclise Tasarı sunulmasına rağmen bu talepler kabul edilmemektedir.

Türkiye’de 8 Mart ilk defa 1921 yılında kutlanıyor ancak 1975 yılına kadar yaygın hale gelmiyor. İlerici Kadınlar Derneği’nin kurulmasından sonra yaygınlaşıp ve sokak eylemlerine dönüşüyor fakat 12 Eylül darbesinden sonra 4 yıl boyunca yasaklanıyor. 1984 sonrasında ise sadece sosyalist kadın kuruluşlarının değil diğer

kuruluşların da kutladığı bir gün halini alıyor.

2003 yılında Taksim’de ilk “Feminist Gece Yürüyüşü” düzenleniyor. Yürüyüşün teması “Savaş ve İşgal”. Yıllardır düzenli olarak Taksim’de yapılan yürüyüşe 2019 yılında polis, göz yaşartıcı gaz ve plastik mermi kullanarak engel oluyor. Bu tarihten itibaren kadınlar sokaklarda, iş yerlerinde, evlerde 8 Mart’ı kutlamaya, feminist mücadeleyi büyütmeyle devam ediyor.

Ayşen DÖNMEZ

BTS eski MYK Üyesi

8 MART... TİYATRO... KADIN...

Bizler 1992 yılında İstanbul 1 Nolu Şubede Tiyatro Grubunu kurduk. (İlk kurduğumuzda Sendikamızın adı DEMİRYOL-SEN idi, TÜM HAVA-SEN ile birleşip BİRLEŞİK TAŞIMACILIK ÇALIŞANLARI SENDİKASI (BTS) adını aldıktan sonra tiyatro grubumuzun adını BTS TİYATRO GRUBU olarak belirledik) ve çalışmalara başladık 8 Mart 1993'te Tiyatro grubundaki tüm arkadaşlarımızla birlikte yazdığımız farklı kadın tiplerini canlandıran müzikal tarzda bir oyun sahneledik ve çok beğenildi. Daha sonra her yıl 8 Martlarda

tiyatro oyunları sergilemeye devam ettik. Şöyle ki ; 1- 1993 Kadın tiplerleri(kolektif) 2-1994 Mazot (yazan Ali Karagöz) 3-1995 Çay (yazan Ali Karagöz) 4-1996 Kaçak (Yazan Özcan Yıldız) 5-1997 Özelleştiriliyor (yazan Ali Karagöz) 6-1998 Yaşasın Kavuniçi (Yazan Aziz Nesin) 7-1999 Röportajlar (Kolektif) Not: Bu oyunu oynayamadık. 8-2000 Yuttaş C (Yazan Orhan Asena) 9-2001 Çıkmaz Sokak (Yazan Tuncer Cücenoglu) 10-2002 Hadi Öldürsene Canikom (yazan Aziz Nesin) 1996 yılında taleplerimiz sonucu

Bölge Müdürlüğü tarafından Haydarpasha 1. peronda bulunan Memur Kafeteryasına tiyatro sahnesi yapıldı. Sahne perdelerini Şubemiz aldı, bizler taktık... Çok ta güzel olmuştu.

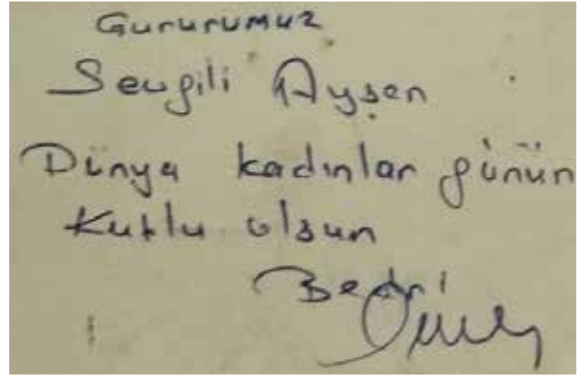
Tiyatro çalışmalarımıza genellikle oyunu sahnelemeden 6 ay önce yani Mart ayında sergileyeceğimiz oyun için Ağustos sonu eylül başı gibi okuma, ezber, sahne, kostüm, müzik gibi detayları çalışmaya başlıyorduk. 1999 8 Mart'ında sergileyeceğimiz (Röportajlar) adlı oyunu yönetmenimiz Ali Karagöz önderliğinde kolektif olarak yazdık ve çalışmalara başladık. Büyük emek sarfediyor, fedakarlık yapıyorduk. Öğlen paydoslarından da yararlanıyor, akşam iş çıkışlarında sendikaya gidiyor ve saatlerce çalışıyorduk.

1993 yılından itibaren her yıl olduğu gibi Şubemiz 1999 yılı Ocak ayında Emniyet Müdürlüğü Sendikalar Masasına

oyunlayacağımız tiyatro oyununun metnini de ekleyerek bildirimde bulundu. Olumlu yanıt geldikten sonra Bölge Müdürlüğüne yazı yazarak sergileyeceğimiz oyun için yemekhanenin tahsis edilmesini talep ettik. Aradan 15 gün geçti yanıt gelmedi, 20 gün..25 gün.. Şubat ayı geldi hala yanıt yok. İvedi kaydıyla bir yazı daha yazıldı... Günler geçti yine yanıt yok. Bu kez Şube yönetimi olarak randevu talep edildi. Deyim yerindeyse zorla randevu alınarak görüşmeye gidildi. Bölge Müdürü yemekhanenin tahsis edilmeyeceğini söyledi. Israrcı olduk; oraya tiyatro sahnesi yapıldığını 1993 yılından beri her yıl oyun sergilendiğini bize mantıklı bir gerekçe söylenmesini istedik. "Canım öyle istiyor " dedi. Biz de oyunu oynayacağımızı söyledik ve oradan ayrıldık. Yine çalışmalarımıza devam ettik. Bütün şube sınırlarımız içerisinde duyurular yaptık üye olsun olmasın tüm demiryolcuları tiyatroya davet ettik.

Geldi çattı 8 Mart...Ben tiyatrodaki zengin, şımarık, cahil, sosyetik bir kadını canlandırıyordum; fönlü saçlarım, kırmızı bir etek ceket, siyah bir bluz ve topuklu ayakkabılarımla oynayacaktım. O gün işe öyle geldim, odama çıktım bürodaki işlerimi yaptım. Saat 10.00 civarı odama 3 kişi geldi (sonra onların sivil polisler olduğunu öğrendim) "Ayşen Hanım siz misiniz?" dediler. "Evet, buyrun, nasıl yardımcı olayım" dedim. Geçip cam kenarındaki masanın etrafına oturdular ve içlerinden biri "Bugün bir tiyatronuz varmış" dedi. Ben de "Evet, var. Bugün malum 8 Mart Dünya Kadınlar Günü. Biz de bunu 6 aydır çalışıyoruz, çok emek sarfettik" dedim. "Ama boşa sarfetmişsiniz. Çünkü oyunu oynayamayacaksınız." dedi. Ben de

emniyetten izin aldığımızı, oyun metnini de gönderdiğimizizi, yazarların, oyuncuların, izleyicilerin demiryolcular olduğunu, 1993 yılından beri her yıl tiyatro sahnelediğimizi, hatta talebimiz üzerine Bölge Müdürlüğüne yemekhaneye sahne yapıldığını söyledim. Birbirlerine baktılar, sonra "anlıyoruz ama bugün bu oyunu sergilemenize izin vermeyeceğiz" dediler. Şok oldum; "valla beyler, o zaman ben aşağıya inerim, yemekhanenin önünde dururum, oyunu izlemeye gelen arkadaşlarımıza bugün oyunun oynanamayacağını kendim söylerim, yoksa insanlar oraya gelip bizi göremezlerse, kendilerini polisle karşı karşıya bıraktığımızı düşünürler. Ben arkadaşlarımızın böyle düşünmelerini istemiyorum." dedim. "Kusura bakmayın ama buna da izin veremeyiz." dediler. Ben biraz da bizim açımızdan düşünmelerini birbirimize anlayış göstermemiz gerektiğini söyledim. Cevap bile vermeden kalkıp gittiler. Hemen Şube Başkanı Hasan Bektaş'ı arayıp durumu anlattım. "Yemekhanenin önünde buluşalım" diye konuştuk. Saat 11.15 te ben Gara indim, fil ayaklı salondan geçip peronların olduğu bölüme doğru geçince sıra dışı bir kalabalık olduğunu farkettim. Yemekhanenin bulunduğu 1. Perona doğru geldiğimde ise peronun uçtan uca polis kuşatması altında olduğunu, bazı erkek arkadaşlarımızın gazete büfesi ile bagaj arasında durduklarını, gözüme çarpanlar arasında Mahmut Şevik, Soner Önal, Bora Aksakaloğlu'nu seçebildim. Onların arkalarında robokopların olduğunu, abartmış olmayayım ama demiryolcu başına 10 kadar düşecek sayıda polis olduğunu gördüm. Hasan'la karşılaştık,

1. Perona doğru yürüdük. Polis kortejine arkamızı, Gara yüzümüzü dönerek gelecek arkadaşlarımızı beklemeye başladık.

O zamanlar Haydarpaşa'da polis karakolu vardı. Bir resmi görevli Hasan'a karakoldan beklendiğini söyledi ve alıp götürdü. Tek kalmıştım, arkamdan megafonla "bayan oradan ayrıl" diye bağırdılar. Ben yine "arkadaşlarımız gelsin, onlara açıklama yapayım, ayrılacağım, tiyatroyu oynanamayacağız" dedim. Bu anonsu 3 kez tekrar etti. Bu arada kenarda bekleyen arkadaşlarım arkama gelip kolkola girdiler. 2 dakika sona yine arkadan "engel tanımadan yürüyün" anonsu geldi ve ortalık birbirine girdi. Perondaki bütün polisler üstümüz yürüdüler. Arkamda duran arkadaşlarımızı yerden yere çaldılar, beni yerlerde sürüklediler, üstüm başım çamur, toz toprak olmuş, çoraplarım kaçmış, saçım başım darmadağın olmuş bir şekilde iki polis kollarıma girdiler yerlerde sürükleyerek Garın içine doğru götürürlerken birden avazım çıktığı kadar "Baskılar bizi yıldırılmaz" "Yaşasın 8 Mart" diye slogan atmaya başladım. Arkadaşlarım da sloganlara atıldılar. Haydarpaşa Garın akustiğinde o slogan bize geri döndü. Çok

güzeldi. Bir daha... bir daha... bir daha....
"Baskılar bizi yıldırılmaz, Yaşasın 8 Mart"

Polisler eşliğinde Garın içinden sloganlarla geçtik. Öndeki merdivenlere geldik, aşağıda beyaz bir araç bekliyordu, polis, aracın arka kapısını açtı, beni bindirmeye çalışıyor ama bindiremiyor. Ben kafamı kaldırıp Bölge Müdürünün odasına doğru var gücümle "Hesap vereceksin, bunlar hep senin yüzünden" diye bağıyorum. Yaklaşık 10 dakika beni araca bindirmeye çalıştılar. Sonra aracın içinden bir ses geldi "Ayşen yeter artık, gel perişan oldun" kafamı eğdim baktım, diğer taraftan araca binen bizim Tren Şefi Bedri İlgün yalvaran gözlerle "nolur tamam artık gel" diyor, ben de polislere döndüm "ben bu araca biniyorum ama siz istediğiniz için değil, arkadaşım istediği için" dedim bindim. Yanıma hemen polis bindi, kapıyı kapattı, kilitledi. Diğer polis, diğer kapıdan binecek ama bir baktı orada Bedri oturuyor "sen kimsin?" dedi. O da "ben Tren Şefiyim" diye cevap verdi. Poliste "çabuk in aşağıya" diye bağırınca Bedri ile vedalaştık. Önde iki polis, arkada iki polis, bir ben Kadıköy'deki Emniyet Amirliğine geldik. Arka tarafta Haydarpaşa yönüne bakan bir odaya götürdüler, bir baktım bizim arkadaşlar hepsi orada, sarıldık, kucaklaştık, birbirimize şöyle oldu, böyle oldu diye anlatıyoruz. İfadeye aldılar. ben ifadeden sonra Komisere "Amirim benim akşam misafirlerim gelecek, daha yemek yapacağım bizi gönderin artık" falan dedim. O da bana dur bakalım hele dedi, yine arkadaki odada muhabbet, kahkaha arkadaşlarla bekliyoruz. Kapı açıldı, polis memuru bir kucak karanfille içeri girdi, ortadaki sehpanın üzerine çiçekleri

bıraktı; "Bunlar size geldi Ayşen Hanım" dedi. Hepimiz şaşkındık. Gittim sehpanın üstündeki çiçeklere baktım, gözlerim doldu, sonra dikkat edince içinde bir kart olduğunu fark ettim. Bir baktım "Gururumuz Ayşen; 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günün kutlu olsun. Bedri İlgün." Ben bu kartı okuyunca, iki göz iki çeşme ağlamaya başladım. Arkadaşlarım bana "kızım yerlerde sürüklendin, üstün başın yırtıldı, her yerin morardı ağlamadın da bu çiçeklere ağlıyorsun" dediler. Bu kez de gülmeye başladım. Bizi oradan Adli Tıp'a götürdüler, bana 3 gün, Mahmut'a 5 gün, Soner'e ve Bora'ya 4'er gün iş göremez raporu verdiler.

Biz o gün o tiyatroyu oynasaydık sadece izlemeye gelenlerle 8 Mart etkinliği gerçekleştirmiş olacaktık. Olay bu boyutlara varınca ülke basınına yansıdı, köşe yazarlarına konu oldu, Yurt dışından destek mesajları geldi ve biz 1999 8 Mart etkinliğimizi yurt dışından da destek alarak ülke çapında gerçekleştirdik.

Yaşasın 8 Mart!

NOT : Bu tiyatro faaliyetlerimiz Sendikal çalışmalarımızda eğitim ve örgütlenme açısından çok yapıcı olmuş, büyük faydalar sağlamıştır.

Ayten KOÇ

BTS Merkez Denetleme Kurulu Üyesi

KADINSIZ SENDİKALAR SENDİKASIZ KADINLAR

Kadınlara, onların yaşamlarına, çalışma hayatlarına ve sendikalardaki kadınlara dair söyleyeceklerimiz ülkemiz gerçeğiyle yakından ilgili. Sonda söyleyeceğimi başta söylemiş olayım; konunun temeli kapitalizme dayanıyor.

Kadın bedeninin, cinselliğinin, emeğinin, yaşantılarının kontrol altında tutulması, ikincil konumda olmalarının nedeni elbetteki yalnızca kapitalizm değildir de. Bu eşitsizliğin binlerce yıllık tarihi var.

Tarihsel süreç içinde üretim ilişkileri değişip çeşitlense de neredeyse değişmeyen tek şey erkek egemen yapı olmuştur. Ha bir de ülkemizin ekonomisi, sanayisi, siyasal yapısı, din-toplum ilişkisi, kadın-erkek ilişkisi ve burada sayamayacağımız pek çok etken bulunmaktadır.

Çalışma hayatına katılım her geçen gün artarken özel sektörde çalışan kadınların sendikalaşma oranınının düşüklüğüne kıyasla kamuda çalışan kadınların 4688 sayılı yasa kapsamında kazanılan sendika hakkı ile bu oran yukarıya taşınmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki kadın üye sayısının en fazla olduğu işkollarının kadınlara özgü işler olarak görülen işkollarında olduğu, bu açıdan ulaştırma işkolumuzun çalışan ve sendikalı kadınlar açısından düşük oranda olduğunu söylemek gerekir.

Kamuda ve Kurumlarımızda Kadın Çalışanlar

Kamuda kadın çalışan sayısı sendikalardaki kadın üye sayısını yakından etkilemektedir.

İşkolumuzda kadın çalışan oranı ortalama % 13 civarındadır. Bu oran kurumların

üst yapısını da yansıtmaktadır. Çalışanlar ve üst yönetimde kadın-erkek tablosuna paralel olarak işkolumuzda örgütlü 3 büyük sendikadan sadece Sendikamız BTS'de Merkez Yürütme Kurulu ile Şube Başkanı ve Şube Yöneticisi kadın arkadaşlarımız bulunurken diğer Sendikalarda bu görevlerde kadın bulunmamaktadır.

Sorumlulukların Kadına Yıkılması Kadınların Sendika Üyesi Olmasında Engel

Kreş, bakım evi gibi toplumsal görev alanları kadınlara yıkılmakta, ev içi işler kadının görevi olarak görülmektedir. Diğer yandan eğitim ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi, sosyal işlere ayrılan kamusal payın azalması, kadınların üzerindeki yükü bir kat daha artırmaktadır.

Ailedeki diğer bireyler çoğunlukla biz kadınları yemek, bulaşık, çamaşır ve ütü gibi günlük hayata dair işlerde tek sorumlu görmektedir. Bizlerse sistemin ataerkil yapısını kendi evimizde sürdürürken bunu kırmaya dönük ciddi adımlar atmamaktayız. Bu nedenle akşam ya da hafta sonu "sendikal etkinlikte olacağım" dediğimizde; eşimiz, çocuğumuz, annemiz, babamız, kim varsa hazır cevaplar vermekte; kadının esas yerinin evi olduğu işlenmeye devam edilmekte, konumları ve aile yükümlülükleri kadınların sendikalaşmaktan ve sendikal mücadeleye aktif olarak katmaktan alıkoymaktadır.

Diğer yandan sendikaların fiziki yapısı ve konumunun erkeklere uygun olması, kadınlara ait mekansal bir yapıdan uzak olması, tuvaletlerin hijyenikliği gibi basit görülen ancak kadınları sendikalardan uzaklaştıran etkenlerdir.

Kadınların sendikalara ilgi duymamasının altında yatan bir diğer neden ise sendikaların kadınlara yönelik sorunların çözümünde yeterince istekli olmaması, toplu sözleşme

politikalarının belirlenmesinde kadın çalışanların ücretli doğum izinleri, süt izni, kreş, vardiyalı çalışma gibi konuların yeterince gündeme alınmaması olmaktadır.

Tüm bu nedenlerin de etkisiyle her geçen gün kadınlar sendikasızlaşmakta, sendikalar kadınsızlaşmaktadır.

Kadınların Sendikalarda Yönetici Olmasındaki Engeller

Kadınların sendikalara üye olmasının önündeki engellerin yanında bir de sendikaların karar verme mekanizmalarında etkin rol oynamasında engellerin olmasıdır. Kadınların sendikaların karar verme mekanizmalarına katılımını engelleyen nedenler ile kadınların sendikalara katılımını engelleyen nedenler benzerlik göstermektedir.

Kamusal yaşamın erkeklere atfedilmesi ve ataerkil zihniyetin yarattığı "sendikacılık erkek işidir" algısı toplumsal bellekteki yerini koruyan bir başka nedendir.

Belirtmek gerekir ki kadınların yeterince güçlü olmadığı sendikalarda kadın politikaları da erkeklerin kontrolünde ve onların çizdiği sınırlar içinde yapılmaktadır. Kadınlar sendikalara üye olup büyük emek harcasalar da varlıkları ve emekleri karar mekanizmalarında yeterince karşılık bulamamaktadır.

Yapılmayanlar... Yapılmayanlar...

Sendikalarda kadınlara yönelik kimi ilerlemeler sağlansa da cinsiyetçi egemen yapı kırılamamıştır. Erkek merkezli örgütlenme anlayışı, sendika içi cinsiyetçi kültür, dil ve değer yargıları varlığını sürdürmektedir.

Yönetim Kurulları, İşyeri Temsilcilikleri erkek ağırlıklıdır. Kadınların karar süreçlerine

katıldığı, tabandan, eşit ve kollektif bir anlayış istenen seviyede olamamaktadır.

Bununla birlikte kadınların, Kadın Sekreterlikleri alanına sıkıştırıldığı, diğer tüm faaliyetlerin 'erkek' işi olarak görüldüğü bir meknizmaya hapsedilmeye çalışılmaktadır. Bugün sendikalarda kadın temsili denince akla gelen Kadın Sekreterliği, Kadın Meclisleri ve Kadın Komisyonları olmaktadır.

Çalışma koşulları, cinsel tacizi görünür kılma, mobing, yönetim kademelerinde görev alma ve benzeri taleplerin yeterince dikkate alınmamasının, sendikal faaliyetler içerisinde yeterince yer almamasının nedeni kadınların karar mekanizmalarında ve yönetim pozisyonlarına yeterince yer almamasıdır.

Hiç mi İyi Şey Yok...

Kadınların kararlı mücadeleleri ve karar mekanizmalarına katılımları ile ilerleme kaydedilmiştir. Kadın komisyonlarının ardından kadın sekreterliklerinin oluşması, birçok sendikada kota uygulaması, kadın meclislerinin kurulması ve karar organı haline getirilmesi ile kamu emekçisi kadınlar önemli kazanımlar elde etmiş, kadın varlığı ve emeği her geçen gün daha görünür hale gelmiş, bu olumluluk sendikalardaki kadın mücadelesinin de görünürlüğüne katkı sağlamıştır.

Elbetteki sendikamız BTS ve üyesi olduğu KESK, kadınların sendikal mücadeleye katılması ve yönetimlerde yer alması için ciddi çaba harcarken yeni seçilen KESK Merkez Yürütme Kurulunda kadınların erkeklerden fazla olduğunu da gururla belirtmek gerekir.

Neler mi Yapılmalı?

Kadınların sendikalaşması ve yönetimlerde yer alması için sendikalar gelenekçi

mücadele çizgisinin dışında politikalar belirlemelidir.

Daha fazla sayıda kadın karar alma mekanizmaları ve süreçleri içerisine dâhil olmalı, politikalar oluşturmalı, üyelerinin ve çalışanların sorunlarına çözümler önermelidir.

Sendikalar, sivil toplum kurumları gibi değil sınıf örgütü perspektifiyle hareket ederek kadınları çalışma hayatından uzaklaştıran ücretsiz kreş ve bakım evleri gibi hizmetleri kamusal bir hizmet olarak talep etmeli, ataerkil yapıya karşı politik bir mücadele geliştirmelidir.

En nihayetinde bugün kadınlara yüklenen görevler ve toplumsal ilişkiler içindeki varlıklarını azaltan etkenler kadınların sendikalarda varlıklarını da zayıflatmaktadır.

Kadın-erkek eşitliğini eşit düzeyde ele alan bir bakış açısının eğitimlerin ve örgütlenme şeklinin ana unsuru olması, ulusal ve uluslararası sendikal hareketlerle yakın ilişki kurulması, feminist hareketlerle dayanışma gösterilmesi, kadın mücadelesinde doğru perspektifle mücadele eden kurum ve bileşenlerle birlikte ortak mücadele yürütülmesi önemli bir çıkış noktası olacaktır.

Esas olansa; kadınların toplumdaki yerinin de sendikalardaki pozisyonlarınının da ancak biz kadınların mücadelesiyle şekilleneceğidir.

KADIN İSTİHDAMININ ARTTIRILMASI

Deniz ÖZKARA

Eskişehir Şube Kadın Sekreteri

Dünyamız da ve ülkemiz de birçok konuda kadın-erkek eşitliğini kucaklayamıyor.

Ne dersek diyelim, neye inanırsak inanalım, gerçek bu... halen bu eşitliği özümseyemiyoruz. Şanslı bir azınlık haricinde, maalesef el ele bir kadın-erkek gücüne, aklına, birlik-teliğine sahip değiliz. Kökleri, yüzyıllar boyu özgürlük için savaşmış toplumlar bu eşitliği neden hep göz ardı etmiş?

Bu konuda aşağıdaki istatistiklere bir bakalım:

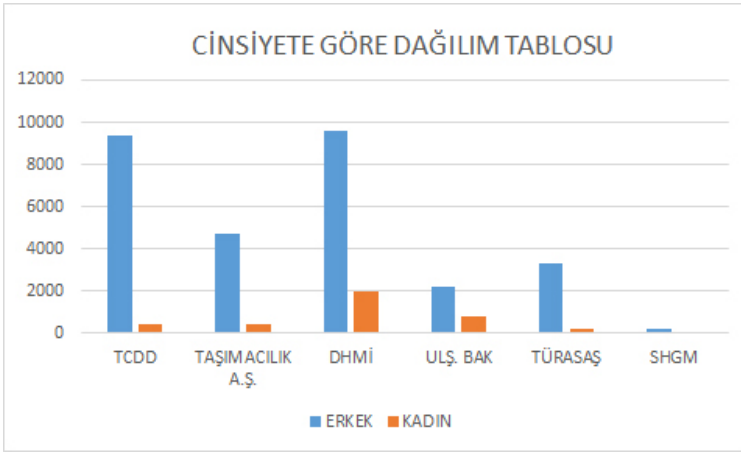
- Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu'nda 130. sırada. Üstelik yıllardır istikrarlı biçimde geriye gidiyor.
- Aynı rapora göre kadınların erkeklerle eşit hak sahibi olması için 108 yıl gerekiyor.
- Kadınların parlamentoda temsil edilme oranı sadece %17
- Kadınların istihdama katılım oranı ancak %29
- Şirketlerin sadece %5,4'ünde bir üst düzey kadın yönetici bulunuyor.
- Kadın girişimcilerin oranı, tüm girişimciler

arasında ancak %15'i buluyor.

Bu rakamları duyup harekete geçmemek, adım atmamak mümkün mü?

Öyleyse, bu çağrı hepimize... Ülkemizin erkeği, kadını, yoldaki, işteki, evdeki kadının hakkı sessizce örtülürse, basını çevirme! Çocuğuna anlat, daha da iyisini göster. Kadın-erkek nasıl eşit olunur, nasıl birlikte çalışılır, nasıl beraber yaşanır, öğren, öğret! Devletin, özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin, eğitim kurumlarının ve her şeyden çok da erkek ve kadının bireyselleştirdiği, görev edindiği bir iş olsun "kadın istihdamı". Memleket meselesi olsun. Kadının erkeğin

yanında, onunla eş ve beraber kuvvetli olamadığı hiçbir ülkenin, yeni dünyada var olma, ayakta durabilme şansı yok.

Toplumsal kalkınmanın önündeki en büyük engel, toplumsal cinsiyet eşitsizliği olmaktadır. Kadınlar, nüfusun yarısını oluştursalar da ekonomik hayata katılımları, kalkınmadan yararlanma imkânları, nüfuslarıyla doğru orantılı değil. Türkiye’de kadınlar yaklaşık 70 yıldır aktif olarak iş hayatında yer alıyor. Ancak TÜİK’e göre, her 10 erkekten 7’si iş hayatında iken, kadınlarda bu rakam yalnızca 3. OECD (ve AB) ülkeleri arasında, kadınların iş gücüne katılımında Türkiye son sırada yer alıyor.

2023 yılı yetki tespit toplantısına göre toplam 30 bin kamu çalışanından yalnızca 4000 civarı kadınlardan oluşmaktadır. TCDD %90.5 erkek %9.5’i kadın, TCDD A.Ş. %91.5 i erkek %8.5’i kadın, DHMİ %83’ü erkek %17’si kadın, Ulaştırma ve Altyapı

Bakanlığı %74 erkek %26 kadın, TÜRASAŞ Bölge Müdürlükleri toplamda %83 erkek %17 kadın oranına sahiptir. Kadın çalışan oranı ortalama %13’e denk gelirken, bu oran içerisinde Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMİ) ile TÜRASAŞ Bölge Müdürlüklerine bağlı işyerlerinde kadın çalışan genel ortalamasının üzerinde iken demiryollarında bu oranı %10’un altındadır.

Bu veriler kurumların yapısını da yansıtmaktadır. TCDD ve TCDD A.Ş. ve SHGM Yönetim Kurulu ile Daire Başkanlıklarında bir tek kadına bile yer verilmemiştir. DHMİ de 15 Daire Başkanından 3 Daire Başkanı kadındır. TÜRASAŞ’ta ise 1 Daire Başkanı kadındır.

Türkiye’nin Ulusal İstihdam Stratejisinin 2017-2019 dönemi için hazırlanan eylem planında, kadınların işgücü piyasasına katılmalarının önündeki engellerin ortadan kaldırılması çalışmalarının sürdürüleceği yer alıyordu. ILO verilerine göre, eğer

Türkiye’de işgücüne katılım açısından cinsiyetler arasındaki 41 puanlık fark yüzde 25 düzeyinde azaltılabilirse, kişi başına düşen milli gelir 2 bin 565 dolar artabilir. Bu durum, aynı zamanda gayri safi yurt içi hasılanın da yaklaşık 170 milyar dolar artması anlamına geliyor. Türkiye’de, kamu tarafından bakıldığında, kadınların ekonomik hayattaki rolünün artırılması, kız çocuklarının eğitim fırsatlarından daha fazla yararlanabilmesi gibi geleceğe dönük yasal düzenlemeler yapılması gerekiyor.

Diğer yandan; eşit işe eşit ücret, kadın istihdamının artırılması, kadın çalışanların kapasite geliştirme ve liderlik konularında desteklenmesi ve teşvik edilmesi gibi çalışmalara yoğunlaşması gerekiyor.

Tüm bunların önündeki en büyük engel ise “toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı toplumsal direnç”. Belli iş ve mesleklerin kadınlara uygun olarak kabul görmemesi, kadın işi-erkek işi klişeleri, görev esnasında adil davranılmaması, olası küçülme senaryolarında önce kadın çalışanların işten çıkarılması, kayıt dışı sektörlerde kadınların düşük ücretlere çalıştırılması, kadınların işte ve evde çifte mesai yapması vb. devam ediyor.

Kadın istihdamını derinden etkileyen, cinsiyet ayrımcılığı ve eşitsizliğin doğrudan görülebildiği temel konulardan biri eğitim. TÜİK 2018 verilerine göre, erkek üniversite mezunlarında işsizlik yüzde 8,7 iken, kadın üniversite mezunlarında bu oran yüzde 16,8. Lise mezunu kadınlarda işsizlik oranı ise yüzde 20'nin üzerinde. Erkek üniversite mezunlarının işgücüne katılımı yüzde 85,8 iken kadın üniversite mezunlarında bu oran yüzde 70,1. Erkek üniversite mezunlarında İstihdam oranı yüzde 78,3 iken, kadınlarda bu oran yüzde 58,3'e kadar düşüyor.

İstihdam edilen kadın aynı işi yapan erkekten yüzde 20 daha az kazanıyor (Kaynak: OECD). Aynı zamanda bazı iş kollarının "ucuz emekçisi" oluyor.

DISK-AR tarafından Mart 2018'de yayınlanan "Türkiye'de Kadın İşçi Gerçeği" raporuna göre araştırmaya katılan kadınların;

- %63,9'u çalışma hayatından memnun değil
- %25'i güvencesiz işlerde çalışıyor
- %92'si sendikasıız
- %23,2'si ise alım sürecinde ayrımcılık yaşıyor
- %86'sı iş yerlerinde çocuk bakım desteğinin olmadığını söylüyor

Kadının ve Erkeğin eşit adımlarla, "fırsat eşitliğinin, ekonomik kalkınma için vazgeçilmez olduğu kabul etmemiz gerekiyor. "Kadın-erkek ayrımcılığı yalnızca kadınlara kaybettirmiyor, kurumlar ve Ülkelerde durumdan zararlı çıkıyor.

Nitelikli kadın çalışanlar, ayrımcılığın olduğu iş yerlerini tercih etmiyor. Mobbing ve ayrımcılık nedeniyle iş yerine daha sık dava açılıyor. İstihdamda kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasıyla herkes kazanacak.

Türkiye de toplam nüfus içinde kadınların istihdama katılımı iş hayatında kırımlı yaşadıkları iki dönem var:

Bunlardan ilki evlilik,. ikincisi ise çocuk sahibi olmak. Evlilikte daha çok toplumsal ve çevre baskısı ile kadınlar iş hayatına ara

veriyor. Ancak büyük çoğunluğu da doğum sebebiyle işini bırakmak veya kariyerine ara vermek zorunda kalıyor. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki işe dönemeyen kadınların yüzde 60'ı mutsuz. Düşünün, mutsuz bir anne evde ve geleceğin iş insanını yetiştiriyor.

Aşağıda kadının iş ve çalışma hayatını etkileyen erkekten üstün yetenekleri;

- 1- Erkeklerde düşüncenin ağır bastığı sol beyin, kadınlarda ise duyguların kaynaklandığı sağ beyin daha güçlüdür. Erkeklerde rasyonel ve analitik düşünce, kadınlarda sezgiyi ve yaratıcılığı besleyen duygular ön plana çıkar.
- 2- Kadınlar, dil ve konuşma becerilerinde beynin her iki yarısını da kullanma avantajına sahiptir. Erkeklerde sağ ve sol yarı arasındaki bağlantı kadınlara göre daha zayıftır.
- 3- Kadınlar iş görüşmelerinde karşılarındaki insanların yüz ifadelerini çözme konusunda daha yeteneklidir. Erkekler, diğer erkeklerin yüz ifadelerindeki değişimi çözmekte başarılıdır. Erkeklerin kadınların yüzündeki duygusal değişimin şifresine çözme yeteneği ise sınırlıdır.
- 4- Erkekler çoğunlukla bilgiye önem verir, mantığının sesini dinler. Kadınlar, daha çok sezgilerine ve "içindeki ses"e kulak verir.
- 5- Erkeklerde araştırma, kadınlarda gözlem yeteneği daha güçlüdür.
- 6- Erkekler mekanik ve somut düşünceye yatkındır. Kadınlar organik ve soyut düşünür.
- 7- Erkekler öncelikle olguları hesaba katar. Kadınlar olgularla birlikte deneyimleri de dikkate alır.
- 8- Erkek yönetici, son kararı tek başına almak ister. Kadın çevresine danışarak karar almayı tercih eder.
- 9- Erkek işiyle özdeşleşir ve yükseldikçe yalnız kalır. Kadın, işini, ailesini ve hayatı bir bütün olarak algılamaya çabalar.
- 10- İşte ve hayatta, kadınlar işbirliği ile erkekler ise rekabet ve kıyasıya mücadele ile sonuca gitmeye öncelik verir.

- 11- Kadın yönetici her iki tarafın da kazanacağı çözümler peşindedir. Erkek ise uzlaşmayı bir yenilgi olarak gördüğü için kayıtsız şartsız kazanmayı amaçlar.
- 12-Erkek, işini ve kariyerini ağır ağır çıkacağı bir merdiven olarak görür. Kadın işini ve kariyerini bir ağ dokur gibi geliştirir.
- 13- Erkeğin yönetim tarzı otokratik ve hiyerarşiktir. Kadın katılımdan ve yetkilerinin bir bölümünü paylaşmaktan yanadır.
- 14-Erkek kendi kendine yetmek, başarıyı kendi başına yakalamak ister. Kadınlar başkalarının desteğine ihtiyaç duyduğunu belli eder.
- 15- Kadınlar, söyleşmeyi sever, erkekler düello eder gibi tartışmayı...
- 16- Kadınlarda iletişim iki yönlüdür ve geri bildirim almaya değer verilir. Erkek ise yalnız tavandan tabana iletişim kurmak ister ve geri bildirim almayı önemli görmez.
- 17- Aynı dilden ve frekanstan konuşma kadınlar arasında erkekler arasındakine göre daha kolaydır.
- 18- İş toplantılarına katılan erkeklerde karşısındakinin sözünü kesme alışkanlığı güçlüdür. Kadınlar dinler ve çoğunlukla söz kesmez.
- 19- İş ortamındaki erkeklerde sempati duygusu güçlüdür. Kadınlarda empati ağır basar.
- 20- Erkekler iş hayatında başkalarından bilgi almayı ve yardım istemeyi bir zayıflık belirtisi olarak görür. Kadınlar ise ekip çalışmasında herkesin katkı vermesini bekler.
- 21- Erkek yönetici saygı görmeye ve sözünü dinletmeye, kadın yönetici ise takdir edilmeye ve sevmeye ihtiyaç duyar.

Yukarıda belirtilen özelliklerden dolayı kadın istihdamı artarsa küresel refah da artar. Bu hem ekonomik gelişme sağlayacak ve refahı artıracak, hem de iş yerlerinin gelişmek, büyümek için ihtiyaç duydukları 'soft skills' denen iletişim yeteneği, espri, stratejik planlama, rehberlik, diplomasi,

çatışma çözümü, yenilikçilik gibi özelliklerin iş yaşamına akmasını sağlayacak. Eşitlikçi, kadınların haklarını kullandıkları, eşit birey olarak var oldukları toplumlarda kadına yönelik şiddet ve ilişkili suç oranlarının azaldığı biliniyor. Yoksulluk ve yoksunluk azalıyor. Tüm toplumun genel eğitim ve kültür düzeyi yükseliyor."

"Ayrımcılığın önlenmesi için tüm kesimlere önemli görevler düşüyor. Erkekler ve kadınlar arasında bir uyum sağlamak, kadın rol modellerin sayısını mutlaka arttırmak, kız çocuklarını iş yaşamına, bilime ve spora çok erkenden alıştırmak, iş dünyasında ve toplumda yaşanan ayrımcılığı önlemek için yapılabilecekler arasında sıralanabilir. Kadın istihdamının artması için öncelikli olarak neler yapılabilir?

- Toplumsal cinsiyet eşitliği için mücadele eden kurum ve kuruluşların sayısı artmalı.
  - Çalışan annelere yönelik ücretsiz kreş, doğum raporu izni, süt izni gibi yan haklar güçlendirilmeli.
  - Evlilik ya da doğum sebebiyle işinden ayrılan ya da çalışma hayatına ara veren kadınlara yönelik destek ve teşvikler artırılmalı.
  - Ebeveynlik sorumlulukları anne-baba arasında paylaştırılmalı.
  - Anne ve baba çalışanlar için esnek çalışma uygulamaları hayata geçirilmeli.
  - Yönetim kurullarında kadın sayısının artması için kota uygulanmalı.
  - İşte ve sosyal yaşamda yalnızca kadınlarda değil, öncelikle ve hızla, erkekler arasında farkındalık oluşturulmalı.
  - Siyasi Partiler ve Seçim Yasaları değiştirilerek, kadınların yüzde 50 temsil edilmesine yönelik düzenlemeler getirilmeli.
- Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlandığında dünya daha yaşanır bir yer olacak.
- Kaynaklar: Peryön Popüler Yönetim Dergisi
Ekonomim e-gazete
Kurum Faaliyet Raporları

Özlem KELEŞ

Havacılık Şube Eski Başkanı

NÖBETLİ ÇALIŞMA SİSTEMİ

24 saat hizmet veren kamu kurumları, özellikle acil durum hizmetleri, güvenlik, sağlık, iletişim ve ulaşım gibi alanlarda faaliyet gösterirken toplumun sürekli ihtiyaç duyduğu hizmetleri sağlamak amacıyla 'gece çalışması' nı zorunlu kılıyor. "Gece vardiyası" terimi, genellikle çoğu insanın uyuduğu saatlerde, normal gündüz programının dışında kalan çalışma saatlerini ifade ediyor. Peki bu hizmetleri sağlamak için insanların uyuduğu saatlerde çalışanların zamanı, hakları, sağlıkları ile ilgili yeterli düzenlemeler yapılıyor mu? Gece çalışmasının insan hayatına getirdiği olumsuzluklar biliniyor ve yeterli önlemler alınıyor mu? Bu konudaki yasal düzenlemeler neler? Çalışanlar kendi sağlıklarına ve zamanlarına sahip çıkmak için neler yapmalı?

Ulaştırma iş kolu da nöbetli çalışmanın ve gece vardiyasının olduğu hizmet

sektörlerinden biri. Birimden birime işin niteliği ve yükü gereği gece vardiyasının zorluğu katmerlenerek artsa da aslında iş yükünün görece hafif olduğu birimlerde de gece vardiyasının zorlukları, insan sağlığına etkileri küçümsenmemeli. Bu kısımda bir gün uykusuz geçirdiğinizi hayal edebilirsiniz. Hiçbir iş yapmadan çalışmadan bile geçirdiğiniz uykusuz bir gecenin ardından neler yaşadığınızı düşünürseniz, düzenli bir şekilde uykusuz kalan bir çalışanın neler yaşayabiliyor olacağını tam olarak anlayamazsanız da; tahmin edebilirsiniz. Nöbetli çalışanların bir süre sonra sistematik olarak uykusuzluğa maruz kaldıkları gece vardiyasının insan sağlığına etkileri ile ilgili araştırmalar başlı başına ele alınması gereken bir konu iken; burada sadece dikkat çekmek amacıyla kısaca bahsetmek istiyorum.

Nöbetli çalışma, biyolojik saat döngüsünü bozarak uyku düzenini etkiler. Gelişen uyku bozuklukları, uykusuzluk, uyku apnesi gibi uyku problemlerine yol açtığı gibi vücudun biyolojik ritmini etkileyerek metabolizmayı olumsuz yönde etkileyerek obezite, diyabet ve diğer metabolik sorunlara yol açar. Düzensiz çalışma saatleri, kalp hastalıkları, yüksek tansiyon ve diğer kardiyovasküler problemlere yol açar. Nöbetli çalışma, stres düzeyini artırabilir ve zihinsel sağlığı olumsuz etkiler. Depresyon, anksiyete ve diğer zihinsel sağlık sorunlarıyla ilişkilendirilebilir. Düzensiz çalışma saatleri, bağışıklık sisteminin düzenli çalışmasına engeldir. Bu durum, sık hastalanma eğilimini artırabilir. Nöbetli çalışma, sosyal ve aile ilişkilerini olumsuz etkileyebilir.

Çalışanın düzensiz çalışma saatleri, sosyal etkileşimleri sınırlandırır, aile ve arkadaşlar ile geçirilen zamanı azaltır. Yetersiz uyku ve düzensiz çalışma saatleri, dikkat ve konsantrasyon problemlerine neden olabilir. Nöbetli çalışma, genellikle biyolojik saat döngüsünün bozulması nedeniyle vücudun doğal ritminin olumsuz etkilenmesine yol açar. Bu nedenle, bu tür çalışma düzenlerinin uzun vadede sağlık üzerinde olumsuz etkileri olur. Hal böyle iken toplumsal roller ve evde fazla mesaiye de devam eden kadın çalışanlar için ise durum çok daha ağırlaşıyor. Kadın çalışanların dinlenme hakkı gece çalışmasının insanca çalışacak şekilde düzenlenmemesi ile elinden alınırken evde de toplumsal rollerin iş bölümünün getirdiği yük ile kadın çalışanların mesaieleri sürüyor. Kadın çalışanların ne dinlenebilecekleri ne de kendilerini yeniden üretebilecekleri zaman kalmıyor. Sağlık ve zaman yönünden çok daha dezavantajlı oluyorlar. Gece mesaisinin kadın çalışanlar üzerindeki fizyolojik ve psikolojik etkilerinin araştırılmaya ve bu yönde kadın çalışanların ekstra yasal düzenlemelere ihtiyaç var.

Peki nöbetli çalışma ile ilgili yasal düzenlemeler ve kadın çalışanların gece çalışması ile ilgili düzenlemeler nelerdir?

İnsan sağlığına olan bu olumsuz etkilerin yanı sıra gece çalışmasının uzun saatlere yayılması iş riskini artıran ve işin sağlığını ve emniyetini de olumsuz etkileyen bir durumdur. Gece çalışmasının uzun saatler sürmesi 'yorgun çalışmayı' beraberinde getirmekte ve dolayısıyla özellikle riskli işlerde hata yapılma ihtimalini arttırmaktadır. Bu konuda çalışanların insanca çalışabilmesi, dinlenme haklarının olması gerektiği gibi korunabilmesi hem çalışanlar için hem de sağlık, ulaşım, güvenlik gibi hata kaldırmayacak emniyetin önemli olduğu sektörler de 'iş'in sağlıklı yürütülebilmesi için önemli. Bu anlamda bilimsel verilerin ışığında olması gereken gece çalışma saatleri ve dinlenme saatleri ile ilgili olarak hem genel hem de sektörlerin özelliklerine göre özel yasalara ve düzenlemelere ihtiyaç var.

Ülkemizde işçilerin gece vardiyaları iş kanunu ile düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere Göre; gece çalışması 7,5 saatin üstünde olamaz (olması durumunda fazla mesai ödenir ve işçinin rızası alınır) ve haftada 45 saati geçemez. Gece çalışması, kadın işçilerin gebelik dönemlerini ile ilgili yasal düzenlemeler getirilmiş. Buna göre; 'gebeliğin 24. haftasından doğuma kadar geçen

sürede kadın işçiler gece çalıştırılmazlar. Yeni doğum yapmış emziren kadın işçi doğumu izleyen bir yıl süreyle gece çalıştırılması yasaktır.' Bu düzenlemelerin yetersizliği ile birlikte sektöre göre bu yetersiz düzenlemelerin bile hayata geçirilmediğine tanık olmaktadır.

Kamu kurumlarında ise durum çok daha vahim bir hal alıyor. Bunun örneklerinden biri de Devlet Hava Meydanları İşletmesinde yaşanıyor. 399 Sayılı KHK 20. maddesinde haftalık çalışma saati 40 saat olarak belirtilmişse de aynı maddenin devamında '24 saat kesintisiz hizmet verilen yerlerde çalışma saatleri yönetim kurullarınca belirlenir' ibaresi yer almakta. Kadın çalışanların gece çalıştırılması ile ilgili düzenlemelerse 657 sayılı kanununun 101. Maddesinde şu hükümlerle yer almaktadır;

"Kadın memurlara; tabip raporunda belirtilmesi halinde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından önce ve her halde hamileliğin yirmi dördüncü haftasından itibaren ve doğumdan sonraki iki yıl süreyle gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez. Engelli memurlara da isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez."

Toplumun ihtiyaçlarını gidermek için; sağlık, ulaşım, güvenlik gibi sektörlerde 24 saat kesintisiz hizmet verilmesi günümüzde kaçınılmaz ise bu sektörler de çalışanlara özel düzenlemeler yapılmalı. Yukarıdaki bahsettiğimiz düzenlemeler oldukça genel ve yetersiz düzenlemeler. Bu sektörlerde çalışan işçilerin en önemli gündemi de çalışma saatleri ve dinlenme saatleri olmalı.

Bir nöbetli çalışma örneği; DHMİ

Nöbetli çalışma sistemi ile hizmet veren kurumlarda özellikle personel düzenlemelerinin gerektiği gibi yapılmadığı yerlerde anayasada 'angarya' iş olarak tanımlanan sürekli fazla mesai ile işler yürütülüyor. Gece çalışması gündüz çalışması ile bir tutuluyor ve çalışma saati olarak aynı saat olarak hesaplanıyor. Nöbetli çalışma sisteminde çalışanlar, bayramlarda, resmi tatillerde resmi olarak tatil değiller! Örneğin DHMİ'de nöbetli çalışan birimlerin çalışma saatleri ayda 190 saatleri aşarken gündüz çalışması ve gece çalışması arasında bir ayırım konulmamıştır. Özellikle işin yoğunluğunun ve yükünün ağır olduğu büyük meydanlarda fazla mesai ve gece çalışmasının çalışanların hayatına olumsuz etkilerinin yanı sıra hizmet yürütürken çalışanlardaki yorgunluk dikkat gerektiren işlerde iş riskini de arttırmaktadır.

Avrupa'da bazı ülkelerde pilot olarak uygulamaya başlayan yeni düzenlemelerle gündüz çalışma saatleri haftada dört gün oldu. İnsanca yaşama ve dinlenme hakkı, kendini yeniden üretme ve kendini gerçekleştirme hakkı üzerinden bu uygulamaları çalışanların üzerinde olumlu etkileri olacağına ve bu etkinin iş motivasyonu ve disiplinini emniyetini etkileyeceği düşünülüyor. Oysa yine DHMİ'ye döndüğümüzde bırakın gündüz mesaisini gece mesaisinde çalışan işçiler ayda 30 saatleri bulan fazla mesaiye zorunlu kılınıyor. Bu sayı bir gündüz mesaisinde

çalışan memurun ayda her cumartesi işe gelmesi yalnız pazarları boş olması anlamına geldiği düşünülürse durumun vehameti anlaşılacaktır. Üstelikte bu kıyaslama da gece çalışmasının etkileri yok sayıldığı durum olarak 190 saatin gündüz mesaisi için ne ifade ettiği üzerinden yapılmıştır. Çocuk bakımı, yaşlı bakımı, evin ihtiyaçları gibi sorunlarla daha çok yüz yüze kalan kadın çalışanlar içinse gece nöbetli çalışmanın bedeli çok daha sağlığından ve zamanından olmak olarak ödeniyor. Kadınların yükü artıkça artıyor.

Sendikamız ne yaptı? Neler yapılmalı? Taleplerimiz neler olmalı?

Gece nöbetli çalışma sistemi fazla mesaiyi içerdiğinde, gündüz mesaisi ile bir ve eşit tutulduğunda angarya çalışmayı getirmekte ve çalışanların anayasada güvence altına alınan dinlenme hakkını ihlal etmekte hem çalışanların zamanından hem de sağlığından çalmaktadır. Bir an önce çalışma saatleri fazla mesai yapılmasına gerek kalmadan düzenlenmelidir. Gece nöbeti çalışma saatleri gündüz nöbetinin iki katı sayılmalıdır. Sendikamız DHMİ'de 4'lü çalışma sisteminin yoruculuğu, yasalara aykırılığı, iş riskini arttırması üzerinden DHMİ yönetimi ile defalarca görüşmüş, çalışanlara bu konuda yasal haklarını ve zamanlarına sahip çıkmaları konusunda toplantılar organize etmiştir. Yer yer olumlu neticeler veren görüşmeler sonrasında çalışma saatleri

düşürülse de sonrasında personel eksikliği sebebiyle tekrar eski sisteme dönülmüştür. Yasaya aykırı olan ve insanca çalışmaya uygun olmayan bu 4'lü çalışma sistemi son buluncaya kadar mücadeleye devam edeceğiz. DHMİ çalışanlarını da aşağıdaki taleplerle birlikte sendikamızda buluşmaya davet ediyoruz. Taleplerimizi birlikte kazanalım, çoğaltalım...

Taleplerimiz ;

- Gece çalışan personellere 'gece nöbeti tazminatı' gibi ek ücret ve /veya ek izin gibi avantajlar sağlanmalıdır. Bu, gece çalışmasının getirdiği ek zorluklara karşı bir tür telafiyi amaçlamalıdır
- Gece çalışma saatleri içinde dinlenme saatleri de dahil olarak 8 saati geçmemeli, gece fazla mesai yaptırılmadan çalışılacak şekilde ekipler düzenlenmelidir. Yorgun çalışmayı ortadan kaldırma hedeflenmeli ve böylece iş sağlığı ve emniyeti de arttırılmalıdır
- Gece çalışan personel, düzenli sağlık kontrolünden geçirilebilir. Gece çalışmasının sağlık üzerinde olumsuz etkilerini izlemek ve gerektiğinde önlem almak amaç olmalıdır.
- Gece vardiyalarında çalışan personel çalışma planları insanca çalışmaya dinlenme hakkını yok saymamaya uygun olarak yapılmalıdır. Personelin dinlenme sürelerini ve gece çalışmasının etkilerini en aza indirmek amaç olmalıdır.
- Çalışanlara zorla gece çalışması yaptırılmamalıdır, özellikle kadın çalışanlardan onay alınmalı ve çalışmanın karşılığı özendirici ve motive edici şekilde ek ücret ve ek izin ile telafi edilmelidir.
- Kadın çalışanların özellikle gece çalışmasının olduğu sektörlerde doğum izinleri ve gebelik izinleri arttırılmalıdır.

KAMUDA ÖZELLEŞTİRME

2006 yılında çalıştığım KİT, "özelleştirme" nedeniyle, çalışan personellerinin başka kurumlara gitmesi için, isteğe bağlı olarak 3 ili tercih ederek dilekçe verebileceklerini bildirdi. Bu şekilde, en azından tercih yapabilecekleri ilde bulunan kurumlarda boş kadrolara gidebilme şansının daha fazla olacağını; dilekçe vermeyip çalıştığı kurumda kalan ihtiyaç fazlası personelin ise, daha sonra isteğine bakılmaksızın zorunlu olarak hangi kurumda, hangi il veya ilçede boş kadro varsa, oraya gönderileceği söylendi.

Nitekim...

Bu nedenle, dilekçe verme süresi içinde, başka kuruma geçmek için dilekçe verdim.

Dilekçe sonrası, kurumdan havuza gönderilmem nedeniyle, kurumda bulunan özel eşyalarımı dahi almadan işyerinden hemen ayrılmam söylendi?!

İşyerinde bulunan güvenlik personeline, hiçbir şekilde, yıllarca çalıştığım kurumuma girmem için talimat verildi?!

O an, kendimi "vatan haini" ve/veya "terörist" gibi hissettim.

Yıllarca birlikte çalıştığım yöneticiler, giderken, başka kuruma gitmek için ilk dilekçeyi veren ben olduğum için arkadaşlarımla vedalaşmamı bile istemediler?!

Hal böyleyken... Başka kuruma yerleştirilmeden önce iki ay evde bekledim. İki ayın sonunda, başka kuruma yerleştirildiğime dair telefonuma mesaj geldi.

Aynı gün içinde, "eski çalıştığım kuruma giderek ayrılışımın yapılarak yeni atamam yapılan kuruma başlamam gerektiği" söylendi.

Yeni atamam yapılan kurumun nerede olduğunu bile bilmiyordum?!

Ayrılışımı yapan birlikte çalıştığım eski arkadaşlar, atamam yapılan kurumun, ikamet ettiğim aynı il/ilçede olduğundan dolayı şanslı olduğumu söyledi.

Aynı gün, yeni çalıştığım kuruma giderek, mesai sonuna doğru başlamamın yapılmasını sağladım.

Yeni kuruma geldiğim ilk gün, İdareci'nin yanına çağırıldım.

Atama emrimdeki maaşımı görmüş, bana "sen önceki kurumda ne iş yapıyordun da benim kadar maaş alıyormuşsun, o kurumda, kadro ve unvanları bayram şekeri gibi dağıtmışlar" dedi?!

Ben de, "önceki kurumdan aldığım ünvanları, kurum içi sınavları kazanarak aldığımı" ve "bunu eleştirmeye hakkı olmadığını" söyledim.

Bana; "çalışacağın yeri arkadaşlar göstereyim" dedi. İdarecini yanından ayrıldım, personeldeki arkadaş, beni posta odasına gönderdi.

Oturacak sandalye bile yoktu.

Ben, "çalışacağım masa ve sandalye hangisi" diye sorduğumda, bana gülerek, alaycı bir tavırla; "boş bulduğun sandalyeye sahibi gelene kadar oturursun" dedi?!

Demem o deme değil şu deme:

Ne iş yapacağımı biliyordum?!

Atama'mda, önceki çalıştığım kurumda 'bilgi işlem'de 'idareci' olarak çalıştığımı ve bilgisayar kullanmayı bildiğimden beni arşiv gibi bir odaya gönderdiler.

Hala oturacak bir sandalyem yoktu?!

Bana, kimsenin yapmak istemediği, 1992 yılından bu yana işlem görmeyen 'ücret iade dosyaları'nı verdiler.

Şef kadrosunda bulunan bir arkadaş, bana, önceden yapılan bir evrak örneği verdi. İşgal ettiğim kadroda çalıştırılmıyordum. 'Üst' olarak bir 'şef' görevlendirilmişti. Oysa, 'şef kadrosu', hiyerarşik sıraya göre 'benim alt kadrom'du?!

Buna itiraz ettim.

'Kurum Yöneticisi' beni çağırırdı.

Bana; "Eskiye unut, burada ne iş verilirse yapacaksınız! Önceki kurum geçmişte kaldı! Sana göre iş ayarlayamayız!" dedi.

Ne yapabiliyordum ki, idareci de kendince haklı, ast üst'ün verdiği her işi yapmak zorunda, hakkını sadece hukukla arayabilir?!

Netice: Atıl vaziyette dağınık duran evrakları sıraladım, kendimce bir sistem oluşturdum ve ücret iade işlemlerini yapmaya başladım.

"Günde beş evrak yapmak zorunda olduğum" söylendi.

Sağlık sorunlarımdan dolayı rapor alacağımdan, yaklaşık 15 bin dosyanın işini iki ayda bitirdim. (Tabii, bilgisayar kullanım kolaylıklarından yararlanarak)

Nüans?! Daha sonra öğrendiğimde, ücret iade işlemleri bu kurumda en riskli işmiş, bu nedenle memurlar yapmak istemiyormuş.

Hal böyleyken...Rapor bitimi de, beni başka bir serviste görevlendirdiler.

"Şef'in bu, o ne derse, onu yapacaksın" dediler.

Şef zannettiğim kişinin düz memur olduğunu, kurum içi görevlendirme ile şef yapıldığını öğrendim?!

Şef olarak görevlendirilen kişi, daha sonraki yıllarda, beni ilk gördüğünde "içimden bundan iş çıkmaz, sabah akşam mesai tüketir, dedim ama sen servisin tüm işini yükledin, yapacak bir şey kalmamıştı. Bilgi ve beceri bize galip geldi" dedi.

Çok iyi bir dostluk kurdum...

Sonuç: Artık kadromda değil, verilen işin kadrosunda çalışıyordum.

Kurum yöneticisi değişti. Yeni gelen Kurum Yöneticisi, benim gibi özelleştirmeden gelmişti. Ayrıca, daha önce aldığım eğitim ve donanımlarımdan dolayı, çalıştığım serviste her işte benle istişare etmeye başladı. Sözün özü: Aradan, maaşıma zam almadan 5 yıl geçti. Tabii ki, bu duruma kolay gelmedim.

Her şeyim takip ediliyordu; doktora gitmem, senelik iznimi kullanmam, süt iznimi kullanma hatta doğum öncesi ve sonrası izin kullanmam konusunda değişik uygulamalar yapıldı.

Ezcümle: Benden sonra da, açıktan atananlar ve başka kurumdan gelen personeller oldu, personeller çoğaldıkça ötekileştirmeler azaldı.

Değişmeyen tek şey ise, sonradan gelen, ilk yıllarda 'istenmeyen" oluyor.

DEPREM BÖLGESİNDE KADINLAR

Sevim ALAGÖZ

Yazar

Bir yıl oldu 6 Şubat tufanından sağ çıkalı...

Kaybettiğimiz yüz binlerce insanımızı unuttuk bile çünkü hâlâ kendi canımızın derdiyle uğraşıyoruz. Kolay değil, son beş yüz yılın en büyük felaketini yaşadık. İnsanların dilini, "iki büyük deprem ve elli bin ölü" gibi koca bir yalana alıştırdılar. Biz yaşadığımızı biliriz... ABD jeoloji Ajansı(USGS) verilerine göre 6 Şubat günü on bir saat içerisinde en küçüğü 5.7 olan yedi farklı deprem olmuştu. Ulusal basında, sözüm ona muhalif basın bile devletin verdiği istatistikî bilgileri kullanmaktan hicap etmedi. Ama halkın sesi olan sosyal medya hesapları, felaketin boyutlarını ve gerçekliğini tüm çıplaklığıyla ortaya döküyordu.

Elazığ-Sivrice depreminden sonra her an gelebileceğinden neredeyse emin olduğum bir depremdi 6 Şubat. Jeofizik Mühendisi Prof. Dr. Naci Görür'ün uyarıları sanırım bir tek beni endişelendiriyordu. O gece beni uyku tutmamıştı, çünkü huzursuzdum. Bir gün önce rüyamda gördüğüm tufan gibi depremin bende yarattığı huzursuzluk vardı. Artık sabaha karşıydı yatağıma gittiğimde, mesai başlayacaktı ve saat yedide kalkıp işe gitmem gerekiyordu. Uyumasam da yatakta bedenimi dinlendirmek için yatağına girdim ve bir dakika sonra sallanmaya başladık. Aynı odada uyuduğum oğlumun üzerine atladığım gibi onu sürükleyerek yatağın köşesine indirdim. Büyük oğlum da kendiliğinden uyanmış ve yıldırım hızıyla soluğu yanımızda

almıştı. Üçümüz yatağın kenarında birbirimize sarılı bir vaziyette sarsıntının geçmesini bekledik. Ama geçmek bilmiyordu... En az bir buçuk dakika sürdü. O bir buçuk dakika boyunca düşündüğüm ve tek korkum, enkaz altında kalıp çocuklarımla ölümüne tanık olmaktı. Bir taraftan çocuklarımla teskin etmeye çalışıyor bir taraftan plân yapıyorum, "Sarsıntı kesilir kesilmez kıyafet ve ayakkabılarla uğraşmayın fırlayın dışarıya, el ele tutuşun, merdivenleri sizin kadar hızlı inemeyebilirim sakın beni beklemeyin. Bina sağlamış üzerimize yıkılmadı, bu sarsıntıyla şimdiye kadar çökmedi buradan sağ çıkacağız korkmayın!" diyorum ama diğer taraftan sanki bir daha onları göremeyecekmişim gibi doyaya öpüyorum. "İnşallah önce ben ölürüm, çocuklarımla ölümüne tanık olmam" diye yakarışlarımı içimde tutuyorum. Ben küçük oğlumun üzerine kapanmış bir taraftan büyük oğlumun tek kolla kanatlarımla altına almaya çalışsam da sarsıntılardan bunu yapamıyorum, o bizi sarıyordu iri yarı cüssesiyle. Sarsıntı biter bitmez çocuklarımla dışarıya fırladı. Ben hemen dışarıya fırladım. Kapıya yakın yere astığım montları, el çantamı ve telefonlarımızı alıp öyle çıktım. Büyük oğlumun benden daha serinkanlı olduğunu ve kriz yönetiminde çok başarılı olduğunu kardeşine o esnada çorap giydirdiğini ve yatağının kenarında duran switini çıkınca fark ettim.

Bütün apartmanlar çoktan boşalmıştı bile biz dışarı çıktığımızda. Hemen evimin yüz metre ilerisindeki parka

gittik. Kar tipi şeklinde yağıyor ve dondurucu soğukta başımızı sokacak bir şemsiye dahi yoktu. İnsanlar ateşler yakmış etrafında kümelenmişlerdi. Dondurucu soğukta ayakta beklerken depremle ilgili rasathane verilerini merak ediyordu herkes. Ama vermediler... Ne Kandilli ne de AFAD depremle ilgili saatlerce veri paylaşmadı. Her kurum ve işleyişi artık tek adamın dudakları arasında olduğu için sanırım icazet beklendi. Twitter hesabımdan yabancı rasathanelerden öğrendim depremin şiddeti ve merkez üslerini. Çevreden yıkılan bina haberleri geliyordu. İlk şoku atlattıktan sonra telefon trafikleri başladı.

Deprem artçıları çok sık oluyordu. İnsanlar arabalarına atladığı gibi kilitlenmiş trafikte kendilerini güvenli buldukları yerlere atma çabasında idiler. Benim arabam yoktu. Dokuz saat sonra korkunç bir gürültüyle öğlen saatindeki ikinci büyük depremleri ve artçılarını yaşadık. O sarsıntılardan kriz geçirenler, telefonla ölüm haberi alıp çığlık atanlar, feryadı figan edenler, ağlayan çocuklara çaresizce tanıklık ediyorduk. İnternete düşen kötü haberlere,

aç ve yorgun olan bedenimi sadece analık içgüdüm ayakta tutuyor, bana direnme gücü veriyordu. Adıyaman'da akrabalarımızın neredeyse yarısının ölmüş olduğu haberini aldım. Yaşadığım şok travmanın etkisi miydi bilemedim bu habere ağlayamadım bile. Ağıtlarım, gözyaşlarım dördüncü gün kendimizi güvenli bir barakaya attıktan sonra geldi. Doğal bir afetin böylesi bir toplu kıyıma neden olması, toplum olarak kendimizi ne kadar çaresiz ve aciz bir duruma düşürdüğümüzün göstergesiydi. Bu yıkımlar belediyecilikte rant-yağma ve talan anlayışının sonucuydu. Çevre ve şehircilik ile ilgili bakanlıktan tutun belediyelere kadar olan kurumlar halkın teveccühü seçimlerle yetki almışlardı. Kapitalist sömürü sisteminin son yirmi iki yılında yönetimde AKP vardı. Senelerce inşaat - beton ve asfalt üzerine siyaset yapıp doyurduğu müteahhitler ve şirketlerle ayakta kalan bu hükümete yine inşaat ve beton işi çıkmıştı. Ve genel seçimlere beş ay kala gelen bu tufan yine onlar için Allah'ın bir lütfu gibiydi...

Arkadaşım arabasıyla iki kilometre uzaktaki mahalleden bize ulaşması, güzergâhların enkazlardan kapalı ve kilitlenmiş trafik yüzünden sekiz saati bulmuştu. Bulduğumuz parka henüz yardım gelmemişti. Akşamın on ikisine kadar kar altında ayakta beklemekten ve açlıktan enerjimiz tükenmişti. Toplanma alanlarında belki yemek ve su vardır diye kalkıp gittik. Arabanın sıcaklığı ve oturuyor olmak dünyanın en büyük nimeti gibiydi. En yakın toplanma alanı belediyenin nikâh salonuydu. Oraya varmamız bile iki saat sürdü. İzdiham gibi bir kalabalık salon ve çevresinde birikmişti. Derin uykuya dalan çocukları arabada bırakıp salonda yer aradık. İçeride olup kendine bir koltuk –sandalye, halıfleksle kaplı zeminde oturacak yer bulabilen şanslıydı. Yalnız her artçıda insan seli kapıya hücum ediyor, o izdihamda küçük çocuklar ve yaşlılar eziliyordu. Biz de dışarıda yakılan ateşlerden birinin etrafında ara sıra ayaklarımızı ısıtma şansı buluyorduk. O hengamede genç bir kız takıldı gözüme. Ayağında sıırıslıklam olmuş

bir panduf ve pijamasıyla hüngür hüngür ağlıyordu. Anası onu salonda tutmak için ikna etmeye çalışıyordu. "Anne oturamıyorum, bak şu halime!" diyerek üzerindeki ince battaniyeyi aralayıp altını gösterince benim de istemeden gözlerim takıldı. Alt pijaması, yarıya kadar kıpkırmızı ıslak kan içinde. İçim paramparça oldu o manzara karşısında. Adet gören kız, kim bilir ne zamandan beri kanıyordu. O mahşerde ped bulmak ya da bez bulabilmek ne mümkün. Üstelik kardan ıslanmış ve donmuş ayaklarıyla kim bilir ne kadar çok sancı çekiyordu. Benim de ayaklarım su içindeydi ama en azından âdet görmüyordum. Kızın anası çaresizce onun için bir şeyler yapmaya çalışıyordu. Bebeği ve küçük çocuğu olan kadınların yaşadıkları perişanlık anlatılır gibi değildi. Biz o saatlerde ısınmanın ve bir parça yiyecek derdindeyken halamın, Adıyaman'da aile apartmanında üç oğlu, gelinleri ve çocukları toplamda yirmi beş kişi enkaz altındalardı. O yaşlı bedeniyle enkaz başında bildiği bütün dillerde Allah'a yalvarıyor, çaresizce yardım dileniyordu ölmeyip sağ kurtulan tüm anneler gibi. Birileri bizi cehennemin orta yerine atmıştı ve bunun hiçbir Tanrı'yla alakası yoktu, Tanrılar bu kadar kötü ve zalim olamazdı.

Arabanın şoför koltuğunu ikişer saat arayla nöbetleşe kullanıyorduk dinlenip uyuyabilmek için. Yiyecek yok... Sabah dinlenme sırası bana geldi. Ön koltuğa oturduğumda belimin ve bacaklarımın zonklar tarzda ağrıdığını fark etmiştim ve müthiş susamıştım. Dışarıda su niyetine yediğim karlar suyun yerini tutmamıştı. Arabanın ön tarafında yarısı içilmiş su şişesi vardı. Kapağını açtım ve sadece bir

yudum almıştım ki içemedim tekrar kapağını kapattım. Topu topu bir yudumluk su, çocukların hakkıydı, ya onlar susuz kalırsa diye vicdan azabından gözlerimden yaş olarak geri geldi. Bir günü böyle atlatmaya çalıştık. Ortalıklarda ne AFAD ne belediye ne de Kızılay'ı göremedik. Arkadaşımın eşi şehir içinde turlayarak yiyecek bulabilme umuduyla üç saat sonra, elinde yarım kilo kadar cevizli sucukla döne gelmişti. Herkese küçük birer parça düştü. Günleri böyle geçiştiremezdik, başımızın çaresine bakmalıydık...

Sene-i devriyesine girdiğimiz şu günlerde plastik konteyner ve çadırlarda yaşayan milyonlarca insan, yerel seçimlerin derdine düşmüş politikacıların uğrak yeri olmuş durumda. O çadır ve konteynerlere boş vaatler ve umut satmaya giden politikacıları karşılayıp ellerini sıkkan depremzedelere de sitemkârım. Evinizi başınıza yıkanlarla neden el sıkışırsınız kardeşim! Sınıflı-çatışmalı, erdem yoksunu ve acımasız sömürü sisteminden beslenen düzen siyasetçilerine doymadınız mı? En temel haklardan biridir barınma. Kaybettiğiniz evinizi, iş yerinizi size maliyeti üzerinden borçlandırıp yirmi sene vadeli ödemeye satan bir anlayışı kabul ediyor olmak en hafif tabirle fikirsel ve ahlâki çürümüşlüktür. Sanırım en büyük felaket de bu; toplumsal değerlerimizdeki çürümüşlük, bu yüzden evlerimiz başımıza yıkıldı...

SümeYYe YILDIZ

Izmir Şube Kadın Sekreteri

*"Düşünme hakkınızı koruyun,
yanlış düşünmek bile hiç düşünmemekten iyidir."*

HYPATIA

Sizleri Orta Çağ'ın klasikleşmiş yaşlı, sakallı ve erkek filozoflarından uzaklaştırıp güzel ve genç bir kadın olan Hypatia ile tanıştırmak isterim. Ben kendisini izleme listemizde de olan Agora filminde tanımıştım.

MS 350-360 dolaylarında Roma İmparatorluğu'nun bir parçası olan Mısır'ın İskenderiye kentinde siyasi ve dini çatışmaların yoğun olduğu bir dönemde dünyaya gelmiştir.

Neoplatonist okulunun yöneticisi olan babası Theon Kız çocuklarına nadiren eğitim verildiği ve kadınların kendileri için belirlenen rollerin dışına çıkmasının yasaklandığı bir zamanda kızı Hypatia'yı evde eğitilerek matematik, astronomi, felsefe gibi birçok alanda derin bilgi birikimine ulaşmasını sağlamıştır.

Hypatia büyüdükçe öğrendikçe örnek aldığı ve en büyük destekçisi olarak gördüğü

babasını bile geride bırakmıştır. Hem azimli hem güçlü bir kadın figürü olarak Orta Çağ'ın siyasi ve dini çatışmalarının en kızgın olduğu dönemlerinde kendini eğitmeye adayıp büyük bir odak noktası haline gelmiştir. Şu zamanda bile kendisini okurken, araştırırken çok etkileyici bulduğumuz Hypatia'nın kendi döneminde ne kadar büyük bir iş başardığını tahmin etmek zor değil.

İskenderiyeli Hypatia yetişkinliğe eriştiğinde, birçok kesim tarafından saygın görünen bir kadın filozof olmuş ve M.S. 400 civarında babasının ölümünden sonra Neoplatonist felsefe okulunun başına geçmiştir. Roma İmparatorluğu'nun birçok yerinden değerli öğrencileri, çağın bilgin ve düşünürlerini kendi okulunda eğitmeye başlamıştır. Yalnızca imparatorluk sınırında kalmamış Avrupa, Asya ve Afrika'dan da öğrenciler onun derslerini dinlemek için İskenderiye'ye gelmeye başlamıştır. Sınıfında olmadığına halka açık alanlarda filozofların felsefelerine meraklı birçok insanı etrafında toplamayı başarmıştır. Orta çağda zamanın erkek filozofları için bu davranış çok olağan olsa da bir kadının bu şekilde davranması şaşkınlık vericiydi.

Orta Çağ'da Pagan-Hristiyan çatışmalarının başladığı dönemin ilk zamanlarında kendisi de bir Pagan olan Hypatia'nın saygınlığı Hristiyan ve Yahudi kesim tarafından hala kabul edilmekteydi. Hatta Öğrencisi ve arkadaşı Synesius, Hristiyan bir piskopos olmuştu, en yakın sırdaşlarından biri de İskenderiye valisi olan Orestes adlı eski öğrenciydi.

Zaman içinde İskenderiye piskoposu değişmiş ve bu geçiş döneminde, felsefe ve din çatışmalarının daha çok kızışmaya başlamasıyla Hypatia cinsiyeti ve dini inancı gerekçesiyle hedef haline gelmeye

başlamıştı. Ne yazık ki şehirde süren büyük kargaşalarla birlikte yeni psikopos Cyril, Hypatia'yı "tüm zamanını büyüye, usturlaplara ve müzik aletlerine adayan bir büyücü" olmakla suçlamıştı. Bu söylem ve suçlamalardan sonra kızışan halk ne yazık ki Hypatia'yı üzerindeki filozof giysilerini çıkartıp sokaklar boyunca kiliseye kadar sürükleyip taşıyarak öldürmüştü, cesedini ise herkes görebilsin diye şehrin duvarlarının dışında ateşe vermişti.

Birçok tarihçi tarafından Hypatia'nın ölümüyle beraber yakılan, yıkılan okullar ve kütüphanelerle klasik dönemin son bulunduğu söylenmektedir.

"Masallar masal diye, efsaneler efsane diye anlatılmalıdır. Boş inançları gerçek diye öğretmekten daha korkunç bir şey olamaz. Çocuk akli bunları kabul eder ve çocuk yanlış şeylere inanır. Bu yanlış inançlardan arınmak çok zor olur, uzun yıllar alır. İnsanlar boş inançlara bir gerçekmiş gibi inanıp uğruna dövüşürler. Hatta boş inançlar uğruna daha fazla dövüşürler çünkü boş inanç öylesine elle tutulmazdır ki çürütülmesi neredeyse olanaksızdır."

MÜLTECİ Kadınlar

Güncel Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ezgi BALTALI

Sosyal Hizmet Uzmanı
Konak Mülteci Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin açıkladığı 'Zorla Yerinden Edilmede Küresel Eğilimler' raporuna göre bugün dünyada 110 milyondan fazla kişi yerinden edilmiş durumda. Bunun 36 milyon civarını yurt dışına kaçmak durumunda kalan mülteciler oluştururken, mülteciler nüfusun yüzde yetmişi ise komşu ülkelerde bulunuyor.

Türkiye, Suriye iç savaşının başladığı 2011 yılından bu yana dünyada sayıca en fazla mültecinin yaşadığı ülke durumunda, Göç İdaresi verilerine göre ülkemizde 3 milyon 200 bin Suriyeli mülteci bulunuyor ve mülteci nüfusun yaklaşık yarısını ise kadınlar oluşturuyor. Ancak, öncelikle burada Türkiye'de mültecilerin konumunu açıklığa kavuşturmak açısından birkaç bilgi vermekte yarar görüyorum.

YASAL ÇERÇEVE

"Mültecilerin Hukuki Statüsü'ne dair Sözleşme" 1951 yılında Cenevre'de yapılan Birleşmiş Milletler toplantısında kabul edilmiştir. Cenevre Sözleşmesi'ni dünyada mülteci alanında bir anayasa olarak nitelendirebiliriz. Sözleşmede; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle vatandaşı olduğu ülkeden başka bir ülkeye göç etmeye zorlanmış kişiler mülteci olarak tanımlanmıştır.

Türkiye, 1951 yılında imzalanan bu sözleşmenin hazırlandığı aşamada da sürecin içinde yer almış, ancak bu sözleşmeyi coğrafi çekince koyarak imzalamış ve bunun sonucu olarak da yalnızca Avrupa Konseyi üyesi ülkelerden gelen sığınmacılara mülteci statüsü vermektedir.

Ancak, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. Maddesi herkesin başka ülkelerde sığınma talep etme ve sığınma hakkı olduğunu belirtmektedir ve her ne kadar Türkiye Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin vatandaşları dışında ülkesine sığınan kimseye mülteci hakkı tanımasa da, bizler insan hakları savunucuları olarak ülkelerinden zorla göç etmek zorunda bırakılan herkesi mülteci olarak kabul etmekteyiz ve politik olarak da bu kavramı kullanıyoruz ve Türkiye'nin coğrafi çekinceyi kaldırarak mülteci hakkını Avrupa ülkeleri dışından gelenlere de tanıması gerektiğini düşünüyoruz.

MÜLTECİ KADINLARIN YAŞADIĞI ZORLUKLAR

BMMYK'nın bir raporunda toplumsal cinsiyete dayalı zulüm pratikleri şu şekilde ifade edilmiştir.

Çatışma sırasında, kaçıştan önce:
İktidarda bulunan kişiler tarafından taciz

edilme, kadınların cinsel olarak işkence görmesi, askerler tarafından cinsel şiddet uygulanması, toplu tecavüz ve hamile bırakılma, çatışma halindeki tarafların silahlı mensupları tarafından kaçırılma,

Kaçış sırasında: Haydutlar/sınır muhafızları tarafından cinsel saldırıya uğrama, insan tacirleri/ köle ticareti yapanlar tarafından yakalanma,

Sığınma ülkesinde: Cinsel saldırıya uğrama, ailelerinden ayrı düşmüş kız çocuklarına yönelik bakıcı aile yanındayken cinsel taciz, aile içi şiddet, hayatta kalabilmek için cinsel ilişkiye zorlanma, sığınma ülkesinde yasal bir statü beklerken ya da yardım ve kaynaklara erişmeyi beklerken cinsel taciz.

ÜLKEMİZDE DURUM

Türkiye'de mülteci kadınların durumundan söz edecek olduğumuzda ise, her alanda olduğu gibi, mültecilere yönelik izlenen politikaların da toplumsal cinsiyet

perspektifinden oldukça uzak olduğuna değinerek söz başlamamız gerekir.

Özel ihtiyaçlarına bakılmaksızın mülteci kadınların da diğer mültecilerle aynı sorun ve ihtiyaçlara sahip olduğunu varsayan bu yaklaşım mülteci kadınların sorunlarının daha da ağırlaşmasına neden olmaktadır. Hatta bu durum mülteci kadınların cinsel ve fiziksel istismar ile her türlü şiddete karşı da savunmasız kalmalarına yol açmaktadır.

Barınma, sağlık, sosyal hizmetler, eğitim, çalışma, sosyal yardım gibi temel hak ve hizmetlerden yeterli düzeyde faydalanamadıkları için, içinde buldukları koşullar ise, daha da kötüleşmekte ve pek çok sağlık sorununa neden olmaktadır.

Tüm bu sebeplerle, Türkiye’de izlenen politikalar sırasında mülteci kadınların bir anlamda görünmez olduklarını söylemek mümkün.

Göçün ardından mülteci kadınların dil engeli, sosyal izolasyon ve ataerkil kültürel kodlar nedeniyle halihazırda erişmekte sorun yaşadıkları hak ve hizmetlere erişimleri ise toplumsal cinsiyet perspektifine oldukça uzak bu yaklaşım nedeniyle neredeyse imkansızlaşmaktadır. Bunun yanı sıra, ayrımcılık ve nefret söylemlerinin de öznesi haline gelen mülteci kadınların yaşadıkları toplumsal sorunlardan biridir.

Hem kadın olmanın hem de mülteci olmanın getirdiği olumsuzluklar, maruz kaldıkları ayrımcılık sonrası çeşitli psikolojik sorunları da beraberinde getirmektedir.

Bu bağlamda; mülteci kadınların temel hak ve hizmetlere erişimlerini artırmaya yönelik acil politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

KONAK MÜLTECİ DERNEĞİ ve MERKEZİMİZ

Derneğimiz 2018 yılından bu yana, Basmane bölgesinde kirasını gönüllülerimizin desteğiyle karşıladığımız üç katlı Konak Mülteci Merkezimizde özellikle mahallemizdeki hem mülteci hem de Türkiyelilere yönelik çalışmalar yürütüyoruz. Temel amacımız karşılıklı sosyal uyum yaklaşımıyla birlikte yaşam ilkesini hayata geçirmektir. Bu nedenle faaliyetlerimizi mülteci ve vatandaş ayrımı yapmaksızın sürdürüyoruz. Kadınlara yönelik olarak ilk yardım eğitimleri, kadın sağlığına ilişkin bilgilendirme çalışmaları, zehirsiz temizlik malzemeleri, doğal kozmetik ürünleri yapımı, file çanta, magnet yapımı gibi çeşitli çalışmalar yürütüyoruz. Ayrıca, mülteci kadınlara yönelik Türkçe öğrenmelerine yönelik destek veriyoruz. Hem Merkezimizde, hem de iş birliği halinde olduğumuz kamu ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla kadınlara yönelik psikolojik ve hukuki destek sağlıyoruz.

SONUÇ OLARAK

Mülteci alanında kamu, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen çalışmaların önyargı, ayrımcılık ve nefret söylemleriyle mücadeleyi hedefleyerek birlikte yaşama kültürünü desteklemesi, toplumsal barışa katkıda bulunacaktır.

Özetle, Türkiye’nin acilen mülteci kadınların güçlenmelerine yönelik politikalar geliştirmeye ihtiyacı vardır. Bu amaçla; özellikle mülteci kadınların hayatın her alanına katılımlarını artırmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Aksi takdirde, toplumsal bir barış ve refah ortamına ulaşmamız pek mümkün görünmüyor.

Feray AYTEKİN

EĞİTİM SEN İşyeri Temsilcisi

KARMA EĞİTİM

“Veli isterse çocuğunu kız okullarına gönderebilmeli, isterse erkeklerin gittiği okullara gönderebilmeli. Şimdi buradan hareketle karma eğitime karşı olduğum söyleyiyor. Tam tersine özgürlükçüyüm...”

Yeni milli eğitim bakanının öncelikli hedefi laik ve bilimsel eğitimin son kısıntılarını da yok etmek. Filli uygulamalar ve yönetmelikler eliyle çok sayıda okulda, okul türünde kaldırılan karma eğitim hakkını tamamen ortadan kaldırmak.

Muhalefetin bir bölümünün AKP iktidar olduğu günden bugüne en sık kurduğu cümlelerden biri eğitimin yap-boz tahtası haline getirildiği sözleriydi. Yeni gelen her milli eğitim bakanından beklentiler sıralandı her kabine değişikliğinde. Liberallerin

başını çektiği AKP'nin ilk on yılının son derece demokratik olduğu safsatası ise yap-boz denilerek AKP'nin yarattığı kötülüğü görünmez kılan bu sözlere eşlik etti.

Eğitim alanında hangi bakan gelirse gelsin eğitimin paralılaştırılması ve dinselleştirilmesi uygulamaları kesintisiz sürdürüldü. Paranın padişahlarının kapitalizmin, emperyalizmin bekası için kurulan liberal dil yaşama dair ne varsa satılığa çıkarılanların, neoliberal politikaların “meşruiyetinin” sağlayıcıları oldu.

Seçim sonrası attıkları her adımla siyasal islam rejiminin hızlandırılacağını bağıra bağıra ilan ediyorlar. Önceki yıllarda imzalanan protokollerden çok daha kalıcı, köklü olan ÇEDES adıyla okulların imamlara,

cemaatlere teslim edilmesi ile kamusal, laik eğitim hakkı, Anayasa tartışmaları ile kadınların, kız çocuklarının “başörtüsüne özgürlük” adı altında eğitim hakkından, çalışma, miras, karma eğitim hakkına, can güvenliğine, yaşam hakkına yıllardır mücadele ederek kazanılan tüm hakları saldırı altında. Milli eğitim bakanının özgürlükçülük adı altında karma eğitim hakkını tamamen ortadan kaldırmayı amaçlayan bu cümleleri de ne münferit ne tesadüf.

Cehenneme giden bu yol taşlarını da 21 yıldır adım adım döşediler.

2002 yılından bugüne başta imam hatip okullarının artışı (ve çocukları ucuz/bedava iş gücü haline getirmek için meslek liselerinin) amaçlayan okullaşma politikası ile ortaokuldan,9 yaşından itibaren imam hatip ortaokullarında/liselerinde karma eğitim tamamen kaldırıldı. Çok programlı Anadolu liseleri için düzenlenen yönetmelikle tüm lise türlerinde karma eğitimi yasal olarak ta kaldıran düzenleme hayata geçirildi. Şimdi Milli Eğitim Bakanının kurduğu cümleleri o yönetmeliğin çıkarıldığı günlerde Cumhurbaşkanı sözcüsü İbrahim Kalın kurdu Biz karma eğitimi özgürlük meselesi olarak görüyoruz. İsteyen veliler çocuklarını karma eğitim yapan okullara, istemeyenler kızların/erkeklerin ayrı eğitim gördüğü okullara gönderebilir, diyerek...

2021 Aralık ayında gerçekleştirilen Milli Eğitim Şurası’ndaki temel hedeflerden biri 4-6 yaş Kuran kurslarını yaygınlaştırmaktı, bu kurslara giden öğrenci sayısının 1 milyonu aştığı Diyanet tarafından açıklandı. Her gün valilerin, kaymakamların, Diyanet çalışanlarının, il/ilçe milli eğitim müdürlerinin katılımıyla toplum temelli kurum adı altında bu yerlerin açılışına hızla

devam ediliyor. Ve bu yerlerde çocukların 4 yaşından itibaren saçları, bedenleri kapatılıyor, karma, laik, bilimsel eğitim hakkı gasp ediliyor. Her çocuk için 5 yıl süreyle geçerli maddi eğitim desteği ve okul öncesi eğitimin zorunlu ve ücretsiz olamaması nedeniyle yoksulluğun getirdiği çaresizlikle yoksulların, emekçilerin çocukları bu yerlere mecbur bırakılıyor.

Okullarda, üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan dersler, programlar, toplumsal cinsiyet eşitliği tutum belgesi “milli ve manevi değerlere” mütenasip bulunmadığı için adım adım yok edildi.

“Özgürlükçülük” adı altındaki bu söylem de dünyanın her yerinde sağcı, gerici, ırkçı tüm yapıların ortak söylemi... Milli ve manevi değerler adına Vatikan’ın cümlelerini kuruyor Türkiye tarihinin en sağcı, gerici ittifakının sözcüleri...

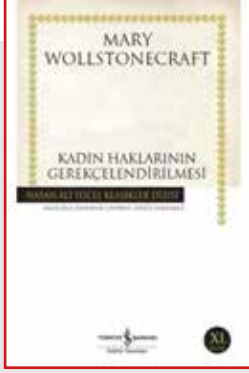
İran, Afganistan başta olmak üzere tarih boyunca yaşadığımız örnekler bize en açık hali ile gösteriyor ki karma eğitim hakkının yasaklanmasının ikinci adımı kız çocuklarının, kadınların eğitim hakkının ve tüm haklarının ellerinden alınmasıdır.

Bu yüzdendir ki Mahsa Amini örtünmediği için değil rejimin istediği gibi örtünmediği için katledildi.

Laiklik kaybedilince ilk kaybeden tarih boyunca önce kadınlar ve kız çocukları oldu. Karma eğitim hakkı mücadelesi tam da bu yüzden laikliği kazanma mücadelesidir.

4 yaşındaki çocukların saç telini dahi yasaklayan karanlık Türkiye tarihinin en büyük saldırısına hazırlanıyor. Ve tüm toplumu bu gericilikle kuşatmak için ilk hedef kadınlar ve kız çocukları...

kitaplar

Kadın Haklarının
Gerekçelendirilmesi /
Mary Wollstonecraft

Damızlık Kızın Öyküsü /
Margaret Atwood

Kendine Ait Bir Oda /
Virginia Woolf

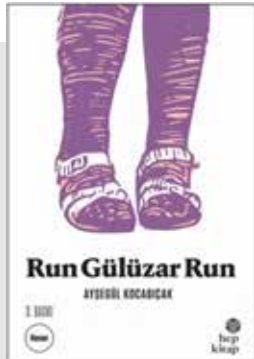
Kurtlarla Koşan Kadınlar/
Clarissa P. Estés

Tante Rosa/ Sevgi Soysal

Uyanış/ Kate Chopin

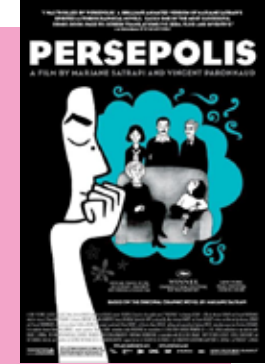
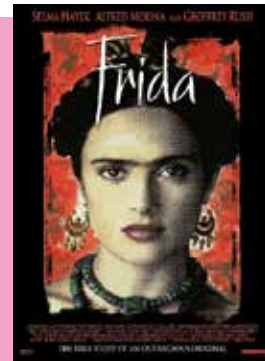
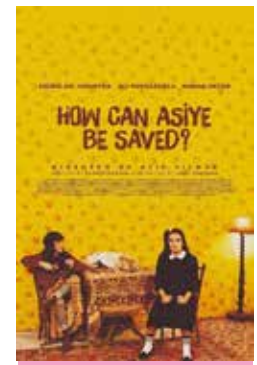
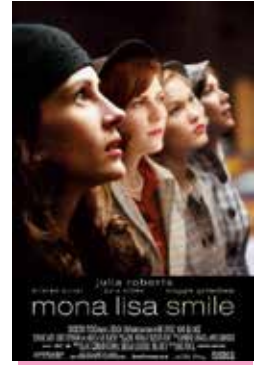

Run Gülüzar Run/ Ayşegül
Kocacıbağ

Kamçılanma Mesafesi/
Zeynep Uzunbay

filmler

Çalışan hamile kadına doğum öncesi 8 hafta, doğum sonrası 24 hafta olmak üzere en az 32 hafta ücretli doğum izni verilmelidir. Doğum sonrası ücretli-ücretsiz izin, süt izni kullananlar sosyal ve özlük hak kaybı yaşamamalıdır.

Kadınlara uygulanan ayrımcılık, şiddet, taciz, mobbing son bulmalı, cinsiyet eşitliğinin sağlandığı bir çalışma yaşamı ve ortamı sağlanmalıdır.

20 hizmet yılını dolduran kadın emeklilere talepleri halinde emeklilik hakkı tanınmalıdır. Kadınlara çiftte mesaisi, doğum vs göz önünde bulundurularak yıpranma payı ve erken emeklilik hakkı sosyal güvenlik sistemine dâhil edilmelidir.

Cinsiyet ve cinsel yönelim ayrımcılığının ortadan kalkması için okul öncesinden itibaren tüm kademelerde "Toplumsal cinsiyet" eğitimi zorunlu olmalıdır.

Kadınların iş yerlerinde maruz kaldığı cinsiyete dayalı her türlü şiddet, ayrımcılık, taciz ve mobbingi önleyici mekanizmalar oluşturulmalıdır. Kadın beyanı soruşturma başlatılması için yeterli olmalıdır.

Boşanan, boşanma aşamasında olan, mobbinge, şiddete, tacize ve istismara uğrayan kadın emekçilerin tayin talebi herhangi bir belge ibrazı istenmeksizin kabul edilmelidir.

Talepleri halinde kadınlara regl dönemlerinde ayda 2 gün ücretli izin hakkı tanınmalıdır.

Kadın erkek fark etmeksizin en az 50 çalışanın olduğu işyerlerinde kamu kreşleri yeniden açılmalıdır.

İstanbul Sözleşmesi'nin feshi iptal edilmeli, sözleşmenin etkin bir biçimde uygulanması sağlanmalıdır.

8 Mart'ta tüm kamu çalışanı kadınların ücretli izinli sayılması için yasal düzenleme yapılmalıdır.

